

W książce można znaleźć treści, których trudno szukać w innych podręcznikach akademickich – liczne informacje natury praktycznej i dygresje, niezwykle cenne z punktu widzenia studenta inżynierii środowiska. Autorzy nawiązują z czytelnikiem swoisty dialog – podsuwają pomysły i sugerują ogólny przebieg pracy w laboratorium, ale nie zamykają ich w ściśle określonych ramach, ucząc samodzielności i pobudzając kreatywność. Pokazują, że praca w laboratorium może być swoistą „zabawą w eksperymentowanie”. Koncepcję, styl i język książki oceniam bardzo wysoko.

dr hab. inż. Katarzyna Weinerowska-Bords, prof. PG
(z recenzji wydawniczej)

dr hab. inż. Łukasz Amanowicz – adiunkt Wydziału Inżynierii Środowiska i Energetyki Politechniki Poznańskiej. Zajmuje się energooszczędnością w budownictwie, systemami HVAC oraz ich współpracą z OZE. Autor publikacji w recenzowanych czasopismach naukowych. Współautor podręczników akademickich. Członek PZITS. Opiekun Koła Naukowego Inżynierii Środowiska PP.

dr inż. Tomasz Schiller – adiunkt Wydziału Inżynierii Środowiska i Energetyki Politechniki Poznańskiej. Zajmuje się zastosowaniem układów pompowych w wodociągach i kanalizacji, metodami zagospodarowania wody opadowej oraz racjonalnym kształtowaniem infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej w przestrzeni miejskiej. Kierownik studiów podyplomowych.

Ł. Amanowicz, T. Schiller
MECHANIKA PŁYNÓW W INŻYNIERII ŚRODOWISKA

Łukasz Amanowicz, Tomasz Schiller

MECHANIKA PŁYNÓW W INŻYNIERII ŚRODOWISKA

Wybrane zagadnienia w eksperymentach

Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej

Łukasz Amanowicz, Tomasz Schiller

MECHANIKA PŁYNÓW W INŻYNIERII ŚRODOWISKA

Wybrane zagadnienia
w eksperymentach

Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej

Łukasz Amanowicz, Tomasz Schiller

MECHANIKA PŁYNÓW W INŻYNIERII ŚRODOWISKA

**Wybrane zagadnienia
w eksperymentach**

Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej
Poznań 2022

Recenzja

dr hab. inż. Katarzyna Weinerowska-Bords, prof. PG

Projekt okładki

Anna Rymarczyk

Zdjęcie na okładce

Unsplash

Redakcja

Katarzyna Muzia

Skład i łamanie

Eugeniusz Strykowski

Utwór w całości ani we fragmentach nie może być powielany ani rozpowszechniany za pomocą urządzeń elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych bez pisemnej zgody posiadacza praw autorskich.

Copyright © by Politechnika Poznańska, Poznań 2022

ISBN 978-83-7775-669-0

Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej

ul. Piotrowo 5

61-138 Poznań

tel. 61 665 3516

e-mail: office_ed@put.poznan.pl

wydawnictwo.put.poznan.pl

Druk i oprawa

Zakład Poligraficzny A. Frąckowiak

tel. 502 604 192

e-mail: biuro@afdruk.pl

www.afdruk.pl

SPIS TREŚCI

Przedmowa	9
1. Wprowadzenie	11
1.1. W jaki sposób czytać tę książkę?	11
1.2. Przed przystąpieniem do badań	13
1.3. Pomiar fizyczny, wielkość fizyczna, wartość	14
1.4. Ocena niepewności pomiarów	15
1.4.1. Podstawy matematyczne	15
1.4.2. Wartość prawdziwa a niepewność bezwzględna	17
1.4.3. Niepewności i ich rodzaje	17
1.4.4. Analiza niepewności przypadkowych (typu A)	21
1.4.5. Analiza niepewności pomiarów pośrednich (złożonych)	26
1.4.6. Przykład 1	28
1.4.7. Przykład 2	34
1.5. Prezentacja wyników pomiarów	37
1.5.1. Uwagi wstępne	37
1.5.2. Formatowanie sprawozdania – wymagania	37
1.5.3. Zaokrąglanie wyników pomiarów	38
1.5.4. Graficzna prezentacja wyników pomiarów	42
1.6. Wybrane podstawy z teorii mechaniki płynów	49
1.6.1. Równanie ciągłości przepływu	49
1.6.2. Równanie Bernoulliego	53
1.6.3. Straty ciśnienia a straty energii	64
2. Przyrządy pomiarowe	73
2.1. Na co zwrócić uwagę?	73
2.2. Przyrządy do pomiaru wielkości liniowych	74
2.2.1. Linijki, taśmy, metrówki	74
2.2.2. Suwmiarka	75
2.3. Przyrządy do pomiaru temperatury	77
2.3.1. Termometr rozszerzalnościowy cieczowy	78
2.3.2. Termometr elektryczny oporowy (rezystancyjny)	80
2.3.3. Termopara	81
2.3.4. Inne rodzaje termometrów	82
2.4. Przyrządy do pomiaru ciśnienia	83
2.4.1. Manometry cieczowe, piezometr	83
2.4.2. Manometr cieczowy dwuramienny (U-rurka)	90
2.4.3. Manometr jednoramienny i z rurką pochyłą	98
2.4.4. Barometr rtęciowy	100
2.4.5. Czynniki wpływające na pomiar za pomocą manometrów cieczowych ..	101
2.4.6. Manometr sprężysty z rurką lub przeponą sprężystą	102
2.4.7. Pomiar ciśnienia w przewodach – uwagi praktyczne	105
2.4.8. Manometry elektroniczne	107
2.4.9. Inne przyrządy do pomiaru ciśnienia	109

2.5. Przyrządy do pomiaru masy	111
2.6. Przyrządy do pomiaru przepływu i prędkości płynu	112
2.6.1. Wodomierze	112
2.6.2. Parametry wpływające na pomiar wodomierzem	115
2.6.3. Rurka Prandtla, rurka Pitota, listwy i pierścienie spiętrzające	118
2.6.4. Termoanemometr	129
2.6.5. Zwężki pomiarowe: kryzy, dysze, zwężki Venturiego	132
2.6.6. Przelew pomiarowy o ostrej krawędzi	149
2.6.7. Rotometr	159
2.6.8. Anemometr skrzydełkowy	163
3. Eksperymenty	165
3.1. Uwagi ogólne	165
3.1.1. Króćce pomiarowe	165
3.1.2. Pomiar ciśnienia – ale jakiego?	167
3.1.3. Profil prędkości płynu w przewodzie. Odcinki rozbiegowe	169
3.2. Doświadczenie Reynoldsa – przepływ laminarny, turbulentny, przejściowy ..	174
3.2.1. Wprowadzenie. Liczba Reynoldsa	174
3.2.2. Cel ćwiczenia	179
3.2.3. Stanowisko pomiarowe i przebieg ćwiczenia	179
3.2.4. Opracowanie wyników	180
3.3. Pomiar poziomu cieczy w zbiorniku. Lewar. Wykorzystanie wiedzy o pod- i nadciśnieniu	180
3.3.1. Wprowadzenie	180
3.3.2. Podstawy teoretyczne działania lewara	182
3.3.3. Cel ćwiczenia	185
3.3.4. Stanowisko pomiarowe	186
3.3.5. Opracowanie wyników	188
3.4. Pomiar natężenia przepływu wody w przewodzie pod ciśnieniem	189
3.4.1. Wprowadzenie	189
3.4.2. Cel ćwiczenia	189
3.4.3. Stanowisko pomiarowe i przebieg ćwiczenia	190
3.4.4. Wyznaczanie współczynnika przepływu zwężki	198
3.4.5. Wyznaczanie współczynnika przepływu dla rurki Pitota	200
3.4.6. Koszt pomiaru – strata ciśnienia urządzenia pomiarowego	201
3.5. Pomiar strumienia powietrza i rozkład ciśnienia wzdłuż drogi przepływu ...	204
3.5.1. Wprowadzenie	204
3.5.2. Cel ćwiczenia	205
3.5.3. W którą stronę płynie powietrze?	205
3.5.4. Stanowisko pomiarowe i przebieg ćwiczenia	208
3.5.5. Zmiana ciśnienia wzdłuż drogi przepływu powietrza – linia ciśnień ...	208
3.5.6. Pomiar natężenia przepływu powietrza za pomocą zwężek	210
3.5.7. Pomiar natężenia przepływu innymi metodami	212
3.5.8. Opracowanie wyników	212
3.6. Profil prędkości w przewodzie o przekroju kołowym	213
3.6.1. Wprowadzenie	213
3.6.2. Podstawy teoretyczne	214
3.6.3. Cel ćwiczenia	219
3.6.4. Stanowisko pomiarowe i przebieg ćwiczenia	220
3.7. Pomiar liniowych strat ciśnienia	224
3.7.1. Wprowadzenie	224

3.7.2. Podstawy teoretyczne	225
3.7.3. Cel ćwiczenia	235
3.7.4. Stanowisko pomiarowe i przebieg ćwiczenia	235
3.7.5. Opracowanie wyników	237
3.8. Pomiar miejscowych strat ciśnienia	239
3.8.1. Wprowadzenie	239
3.8.2. Straty miejscowe w praktyce	244
3.8.3. Cel ćwiczenia	248
3.8.4. Schemat stanowiska	248
3.8.5. Opracowanie wyników	259
3.8.6. Katalog oporów miejscowych	259
3.9. Badanie charakterystyki przepływowej zaworu regulacyjnego	272
3.9.1. Cel ćwiczenia	272
3.9.2. Zawory odcinające i regulacyjne	272
3.9.3. Współczynnik k_v zaworu	275
3.9.4. Stanowisko pomiarowe i przebieg ćwiczenia	276
3.9.5. Opracowanie wyników	280
3.10. Badanie charakterystyki przepływowej wentylatora	280
3.10.1. Wprowadzenie	280
3.10.2. Cel ćwiczenia	287
3.10.3. Stanowisko pomiarowe	287
3.10.4. Przebieg ćwiczenia	288
3.10.5. Opracowanie wyników	289
3.11. Przepływ cieczy przez przelewy	289
3.11.1. Wprowadzenie	289
3.11.2. Cel ćwiczenia	290
3.11.3. Stanowisko pomiarowe	290
3.11.4. Opracowanie wyników	292
3.12. Własności filtracyjne ośrodka porowatego	292
3.12.1. Wprowadzenie	292
3.12.2. Podstawy teoretyczne	293
3.12.3. Cel ćwiczenia	301
3.12.4. Stanowisko pomiarowe	301
3.12.5. Opracowanie wyników	303
Literatura	305

PRZEDMOWA

W procesie kształcenia przyszłych inżynierów brakuje książek dedykowanych osobom spotykającym się po raz pierwszy z tematyką mechaniki płynów, które łączyłyby cechy skryptu do ćwiczeń laboratoryjnych i podręcznika wprowadzającego do podstaw tego przedmiotu. Skrypty bywają zbyt skrótowe, a podręczniki trudne w odbiorze dla osób początkujących. W ramach niniejszej publikacji postanowiliśmy połączyć najefektywniejszą formę nauki – przez eksperyment z nietypowym, uproszczonym opisem jego podstaw teoretycznych, wypełniając wspomnianą lukę.

Język książki dostosowano do poziomu absolwenta liceum lub technikum. Staraliśmy się opracować zapadające na długo w pamięć wyjaśnienia, stosując liczne kolokwializmy, powtórzenia i parafrazy, a także obrazowe porównania odnoszące się do doświadczeń z codziennego życia każdego człowieka.

Podział podręcznika na rozdziały, a także sam styl prezentowanych treści odbiega od tradycyjnego modelu. Wyodrębnione uwagi „na marginesie”, emfazy, zachęty do szerszego spojrzenia na dane zagadnienie, uwypuklenie podziału na typowe podręcznikowe definicje i nietypowe inżynierskie wyjaśnienia mają prowadzić do lepszego zrozumienia zapamiętywanych treści, tak jakby nie były one narzucone, ale wynikały z naturalnej kolei pełnego twórczej satysfakcji procesu zdobywania wiedzy.

Zakładamy, że czytelnik nie jest zmuszony do studiowania mechaniki płynów, ale z ciekawości chce poznawać jej podstawy. Położyliśmy nacisk na aplikacyjny charakter przyswajanych informacji w zakresie inżynierii środowiska, głównie w sieciach i instalacjach budowlanych oraz systemach utrzymania komfortu cieplnego. Publikacja, w naszym odczuciu, ma pomóc w zdobyciu podstawowej wiedzy z zakresu mechaniki płynów, a zarazem ułatwić dalsze jej uzupełnianie na podstawie klasycznych podręczników. Zadbaliśmy o dużą liczbę szczegółowych odniesień do literatury, jak również dokładny opis uzupełnień, do których odsyłamy.

Ocenę tego, czy udało nam się osiągnąć wszystkie wyżej wymienione cele, pozostawiamy czytelnikowi. Wciąż rozwijając nasz warsztat dydaktyczny, liczymy na konstruktywne uwagi i propozycje ulepszeń naszej pracy. Życzymy efektywnej lektury.